KORVIN OTTÓ

BÖRTÖNNAPLÓ

csillag füzetek 1

MSZMP

A szöveget gondozta és a jegyzeteket írta:

SIMOR ANDRÁS
ZALAI KATALIN

Borító terv

RÓZSA NATASA

KORVIN OTTÓ

BÖRTÖNNAPLÓ

1919. XII. 12. – 1919. XII. 18.

Első csorbítatlan, hiteles kiadás

„Legyen szabad elmondanom, hogy én változatlanul rendíthetetlen vagyok abban a meggyőződésben, hogy mindaz, ami volt, nem volt más, mint valóságos harccá fajult osztályharc. Ezt ebből a teremből, ebből a távlatból, ebből a nézőpontból magam is groteszknek, szomorúnak, irtózatosnak látom, de mivel harc volt, mindkét oldalról áldozatokat követelt. Én teljes nyugalommal nézek az ítélet elé, mert tudom, hogy nem a mi egyéni létünk, vagy nemlétünk dönti el ezt a kérdést. Bennünket be lehet börtönözni, mi elpusztulhatunk, de a Gondolat él! Én büszke vagyok arra, hogy a diktatúrában nem egyéni és nem gonosz szándékokból vettem részt, hanem e Gondolatot szolgáltam, és éppen ezért nem beszélek arról, hányszor tagadtam meg magamat, hányszor követtem el erőszakot magamon, amikor cselekednem kellett. E cselekvéseim sohasem voltak egyéniek és sohasem megváltoztathatatlanok. Ha nem is ismeri el a mai rendszer a mi fórumainkat hivatalosaknak, kétségtelen, hogy bizonyos retortákat azok mégis jelentettek, melyeken megtisztultak és döntés alá kerültek az általam folyamatba tett ügyek. A bűn csak az volt, hogy megtagadtam magamat, hogy sodortattam magam az árral, hogy csak a célt néztem, és sohasem: mi folyik körülöttem, hogy megfeledkeztem, mesteremnek Szabó Ervinnek tanításáról, mely szerint tiszta Célokat csak tiszta eszközökkel érhetünk el. Ez volt a bűn, de ezzel szemben áll az, hogy azokban, kik velem dolgoztak, legalább annyi idealizmust tételeztem fel, mint amennyi énbennem volt. Sajnos ebben mérhetetlenül csalódtam. Sajnos annyira csalódtam ebben, hogy csaknem minden embert elvesztettem magam mellől. És elvesztettem a talajt a lábaim alól. Egészen meztelenül és elértéktelenedve áll itt az életem. És ha mégse közömbös előttem, hogy megmaradok-e, vagy sem, ez csakis azért van, mert a napokban kell megszületnie a gyermekemnek, ki valamelyes jelentőséget ád az életemnek. – Sokat mondhatnék

még, – de nem teszem. Teljes nyugalommal és teljes bizalommal teszem le a sorsomat az asztalra.[1]

Ezekkel fejeztem be a tárgyalást, s most várom: meg kell-e halnom? Olyan vagyok, mint egy súlyos beteg, kinek életéről mindenki lemond már, legelsősorban maga a beteg. Szinte abnormális a nyugalom, mellyel sorsommal szemben állok. Nem is nyugalom, hanem fegyelmezettség ez, s idegeim legnagyobb részét önmagam fegyelmezésére használom fel, mondván: „Nur Mut, nur Mut"[2]: helyt kell állni végig.

Mi az a sok, amit a bíráknak mondhattam volna? Arról a világnézeti különbségről lehetett volna elsősorban beszélni, mely mély szakadék, áthidalhatatlan az övéké és az enyém között. De ezt kár is lett volna érinteni, mert osztályelfogultságuk oly nagy, ha gyilkosságnak minősítik egy rendszer hivatalos ténykedéseit, hogy improduktív kísérlet ennek ellenkezőjét bizonygatni. Bukott forradalmak sorsa, hogy közönséges bűnösként bánnak el szereplőivel, mert másképpen nem tudnak. Mi azért tiszták vagyunk!

Beszélhettem volna arról még, milyen aljas faji és felekezeti üldözés a születésem véletlen helyét, mint terhelő momentumot felemlíteni.[3] Elmondhattam volna: mi is volt az oka, hogy a kivégzésen jelen voltam, hogy embertelennek tartottam a megkegyelmezések közlésével reggelig váratni nyolc embert halálverítékben, és sietve hoztam a hírt magam ide; ugyanekkor indult a menet, melytől először megborzadtam, azután kényszerítettem magamat végigcsinálni, hogy idegeimet kipróbáljam.[4] (Tettem én már ilyet évekkel előbb Osszatelepen,[5] mikor akaraterőpróbának kezemmel a körfűrészbe nyúltam.) De elhitték volna-e a valót ezek az emberek? Bizonyosan nem; azt sem, mit éltem utána át, bár sikerült a próba, idegeim bírták, de a szívem, a szívem megszakadni készült. Vagy hivatkoztam volna jótéteményekre, mikor az is kötelesség volt, éppúgy, mint rosszat tenni!

Hallgattam inkább és fölényben maradtam. Ökölbe szorult kezekkel néztem, hogyan könyörögnek (és sírnak!) a többiek. Én nem tudok lealázkodni!

Tizennégy halálos ítélet a Csernyék ügyében.[6] Mit várhatok? Bár az övéké egészen más jellegű ügyek voltak, magánakciók, melyeket már a diktatúra alatt kellett volna üldöznünk (és mennyivel erkölcsösebben állnánk itt, ha ezt megtettük volna!) mégis mit várhatok, minthogy – el nem ismerten, bukott forradalmárok – ugyanígy bírálják el a mi dolgainkat is. Osztályharc paragrafusokba burkoltan! Holott menynyire érzem, a mi ügyünk milyen más. Groteszk, szomorú, irtózatos – mondottam a bírák előtt; de mégis más, mert morális fundamentuma mégis van, mert nem semmiért történt, ami történt.[a)]

Tizennégy halálos ítélet: hiszen természetes, hogy kellett ezt, politikailag is kellett ezt meghoznia a mai uralomnak, mert ellen esetben rögtön megdőlne. A közvéleményt kell megnyugtatnia vele az uralomnak, mert ellen esetben ellene fordulna az. Bizonyos, hogy nagy tévedés – s a közvélemény a legtöbb esetben az – hinni, hogy ezzel eldől, vagy csappan az osztályharc. Mi is azt hittük, hogy halálos diktatúrával megfélemlítjük az ellenforradalmat, s láthattuk, szinte erősítettük vele azt. Ugyanez a helyzet most is: hiszem, hogy a megfélemlített munkásszívek új erőt szívnak az üldöztetésekből. Ha engem halálra ítélnek, bizonyos, hogy az is a közvélemény ítéletének megvalósítása. A közvélemény mindig bűnbakokat keres, s most legelsősorban engem vél legnagyobb ellenségének. A háború elején a háborúért ujjongott, a végén, szenvedvén alatta, előzte azokat, kik megtestesítették, amit kívánt. Gróf Károlyiért tűzbe-harcba ment, október végén mindenki szocialista volt, ma a legnagyobb ellenségének hiszi a köztársaságot, és királyokat keres a szeme. Kun Bélát megverték, Kun Bélát szerették. Most megölnék szívesen. Mert az élet sohasem teljesíti az álmokat, s a felelősség áthárítása

a) Itt eredetileg betoldott szöveg volt, ki van húzva: „Mint mindenbe, ezekbe is bele akartak keverni engem. Nem sikerült."

megnyugtatja a nem gondolkodókat. November 16-a óta tudom, hogy meg kell halnom. Ám meghalok! De szeretném messze kiáltani, hogy tévedés azt hinni, mintha ez változtatna a dolgokon. A világ csak előre halad. A társadalom csak előre fejlődik. A szocializmus útja ki van tűzve. Csak egy épülő viaduktja szakadt le mostan.

Öt–hat napig lebeg most az életem a bizonytalanban. Rendszertelenül, úgy, ahogy jönnek, le fogom rögzíteni a gondolataimat, hogy itt hagyjak valamit azoknak, akik kitartanak velem végig.

919. XII. 14. (vasárnap)

Ma találkozni fogok azokkal, kik kitartanak velem végig, – s azon túl is. „Nyugalom fiam" – biztatom maga a reggeli szürkületben – „el is jön, el is múlik, mit sietsz?" Élem és színezem ezt a találkozást (mely utolsó talán). Készítem és fegyelmezem magam: gyakorlom a mosolyt, mellyel álarcoznom kell sírásra görbülő szájamat.

Itt voltak. Itt voltak mind, mert ők is tudják: halálos betegség van rajtam: a Végzet. Most jöttem. – Most sírtam. – Most ismét nyugodt vagyok. Elbúcsúztunk hát. Ez volt hát a búcsú? Ez a hallgatag egymásranézés. „Viszontlátásra" – mondtuk és tudtuk, jól tudtuk, hogy soha többé. Nehéz, nehéz a szívem.

„Nagy az én bűnöm: a lelkem. Bűnöm, hogy messze látok és merek."[7] – mondogatom a két Ady sort szakadatlanul, míg végre megnyugszom. Tudom, hogy jót akartam, – konstatálom végül, és tényleg: ismét nyugalom fog el. Teljesítni akarván az álmokat, tudtam, hogy tenni akarok, már mikor hozzáfogtam, – ez bizonyos; azt is tudtam, hogy mit akarok tenni. Így jutottam a mozgalomba, – a többi véletleneken múlott. Tudatos cselekvését helytelennek tarthatja, de soha meg nem bánhatja az ember: ez az a fundamentum, amelyen most állok.

A kisfiamnak, kit tán meg se érek, levelet írok ma. Valami maradandót szeretnék neki adni; szegények a szavak. Szeretném magamat benne tudni. Zarathustrát szeretnék teljesíteni: „Ne csak tovább plántáld magad, hanem följebb!"[8]

919. XII. 15. (hétfő)

Talán letargia már az a végtelen Csend, melyben az éjjelek elszállnak felettem. Nyugodtan, álomtalanul alszom.

Négy nap még. Hogyan osszam be, hogy mindent átéljek és átérezzek? A véletleneket szeretném felkeresni elsősorban, melyek irányítói az Életnek, a váltókat, melyeken akaratlanul térül el a vonat, ismeretlen mezőkön repülvén életünkkel. „Man tut nicht, was man will. Man will und man lebt. Das ist Zweierlei." – mondta Johann Christoph Krafftnak nagybátyja: Gottfried (kinek nevében benne van jelleme), hogy erősítse.[9]

Teljesíteni akarván az álmokat, emberekre építettem. Mást akartam, és más az, ami történt. Túl nagy volt a hitem. Mit sem tagadok meg. Már szeptemberben a legnagyobb megveretések idején is, bátran írtam le Tábori Kornélnak ezt a hitemet. „Hittel hinni a szocializmusban, várva várni a világforradalmat. Megölhetnek, de lelkem legmélyétől ez a hit, s ideigeimtől ez a szent várakozás el nem vehető."[10]

Másvalakinek ezt írtam: „A szocializmusban nem, csak emberekben csalódtam", és ismét másoknak hasonlóan adtam – ahányszor csak alkalmam volt – jelét a hitemnek. Az emberek csodálkoztak ezen, amint csodálkoztak előbb, hogy és sohasem kiáltok és panaszkodom, ha ütnek. Nem értették – hiába mondtam –, hogy az ember bizonyos távlatból, bizonyos históriai nézőpontból kell, hogy magát is nézze, meg kell, hogy értse az indulatokat is, és nem szabad túlságosan értékelni azt, ami velünk történik. (Én nem haragszom azokra, akik engem ütöttek, sőt inkább köszönöm, hogy megismertettek a lealázás és testi fájdalom érzeteivel, mert bizonyos, hogy én soha senkit már megütni nem tudnék.)

A történelem ismétlődik, és önzés volna azt akarni, hogy ne épp mivelünk történjék a rossz. Valakinek kell vállalnia az átmeneteket is. Nem mártíromság ez, hanem tiszta materialista felfogás; nem áldozat, hanem a szükségszerűségek ismerete.

A nagy francia forradalom van az eszemben msotanában gyakran, s ha elhagy néha percekre az erőm (látván a bíróság előtt álló emberek kicsinységét, gyávaságát, helytnemállását), ez ismét visszaadja azt. Végig kitartani! Hogyan is bírják ezt idegeim? Mi adja ezt a határtalan erőt? Átélni semmi remény sem lehet; szépen meghalni, ez katonatiszti allűr; mi tehát az energiaforrás? Fel nem adni semmit: ez konokság volna, nem a homo sapiens jelleme. Az a biztos tudat lehet csak, hogy tudatosan fogtunk bele a dolgokba, hogy sárban jártunk és sárosak lettünk, de bévül megmaradtunk tisztáknak. És tényleg így is van. Most is úgy látom, hogy valamely cél eléréséhez csak *céltudatos* diktatúra vezethet gyorsan. (De hozzá kell tennem, hogy osztálydiktatúrában ma már nem vennék részt, mert látom, hogy a forradalmi átalakulás felkavarja a féktelen és fékezhetetlen elemeket az aljról, s a purifikáció szinte lehetetlen, mert az indulatok túlságosan feszítik a tömlőket. Mi lesz hát mégis, hogy jó emberek megértő, jó társadalma alakuljon a mai osztályuralomból? Evolució, vagy revolució? Feltétlenül az utóbbi, ha reaktív konszolidáció áll be – ez szinte fizikai törvény. Ausztria és Németország kísérletezik most az előbbivel, a francia és angol munkásság néz és vár (mit néz és mit vár?), s közben föltámad a Tőke. Szinte jobb meghalni, mint élni ebben a vajúdásban.)

„Van egy anyám: szent asszony
Van egy Lédám: áldott legyen,
Van egy pár álomvillanásom,
Egy-két dalom és szívem alatt
Egy nagy mocsár: a Förtelem."

(Ady)[11]

A tegnap esti szürkületben Ady-versek látogattak meg, s a sötétben anyámra gondoltam, ki azt kérdezte vasárnap tőlem: „De mit vétettünk mi, hogy ennyire szenvedünk?"

Ez fáj kezdettől fogva, mert okozója e szenvedésnek én vagyok, érzem, és nincs, nincsen mód, hogy jóvátegyem. Ó, ha mindazt a belém sűrűsödött jóságot most átválthatnám a tenger bánat helyére, amit hetek óta érzek, mióta látnom kell, kik azok, kik mellettem megmaradtak a Rosszban is!
Ha tudnák, hogyan gyötrődöm a tehetetlenségben, hogy puszta akarás marad csak a szeretetem, és sohasem kaphat formákat. Hogy mondjam el, hogy milyen szentek, kik miattam szenvednek, és milyen áldottak, mert mégis szeretnek; hogyan tegyem ki a szívemet, hogyan nyújtsam oda elébük, hogy lássák: mi van benne? Csak ők, csak ők néhányan – Apa, Mama,[12] Erzsébet,[13] Józsi,[14] talán Sári[15] még, talán egy-két ember még – maradtak a mocsát fölött, melybe belemerült szinte az egész világ.

Álomvillanásaimat és életem minden emlékét hagyom nekik. – „Sík magyar rónán bércekre vágytam"[16] – ez volt az egész, nekik tudniuk kell ezt, és nem szabad belemerülniök a fájdalomba.

Ma éjjel együtt ültünk, mint 1915 telén Jolán[17] szobájában; Sári a kályhának dőlt, és az „Áldásadást" mondotta. „Kezem szomorú áldását hinti" – mondottam utána. Köszönöm mindenkinek, aki életemet megajándékozta szépségekkel, azt, hogy megajándékozta, és külön azt, hogy emlékezhetek most ezekre az ajándékokra.

Ma Erzsébettől vettem búcsút. Átéltem életünket, két esztendőt, micsoda évek! és messziről megsimítottam arcát. – „Et la tristesse est en moi, comme la mer."[18]

Kedd délután

Köszönöm Peter Nansennek a Gottesfriedet, köszönöm Ernst Hardtnak a Tantrist, a Tote Zeit-ot; Ady Endrének minden sort köszönök, amit írt: ő volt az első, aki bennem csendült, Szomory Dezsőnek az Isteni kertet. Romain Rolandnak az egész Jean Christophot; fogságom könnyű perceit jelenti az önkínzások között. A Szegény Kis Gyermek Panaszait Kosztolányinak, és az Őszi koncertet különösen, melyet nem csak szavakban, hanem hangokban érzek. Ignotusnak a Tavaszi rügyeket: „Mit tudom én, mi az, ami ragyog; mit tudom én, ki az, aki vagyok?". Karinthynak Martinovicsot. Flaubertnek az Education Sentimentale-t köszönöm meg. Különös melegséggel és forrón köszönöm Baudelaire-nak szonettjeit és néhány versét, amit ismerek. Babitsnak azt köszönöm hogy lefordította az Infernót. Rainer Maria Rilke a Kornétás halálát és sok-sok verset adott nekem. S hogy soroljam fel Tolsztojt és a többieket, kik mind csak adtak, folyton adtak nekem; száz ember száz írásáért hogyan mondjak itt köszönetet? Zolának a Germinálért hogyan?

Köszönöm Rembrandtnak azt, hogy élt. Segantininek, hogy elment a hegyekbe kék egeket festeni. Rodinnek, hogy minden szobra felsorakozik most előttem, és Kernstock Károlynak is sokat köszönök. És nagyon köszönöm Kenczler Hugónak[19], hogy megtanított engem ismerni mind őket.

Mindég csak kaptam és mitsem adtam érte, de mérhetetlenül szerettem a könyveket. Társaim voltak és éltek a szobámban.

A virágoknak köszönöm, hogy szépek voltak és illatokat adtak. A fáknak, hogy tavasszal kirügyeztek nekem; a felhőknek, hogy szálltak, az esőnek, hogy esett. Köszönöm a Nap-

nak, hogy kisütött az esők után, és sugaraival arconcsókolt engem is. Minden, ami megérintett, szépzengésű húrokat érintett bennem, s ettől szépültem meg.

919. XII. 17. (szerda)

Szeretnék mindenkit megkérni, akit bántalmaztam, hogy bocsásson meg nekem. Százszorosan visszakaptam és mégsincs kiegyenlítve, fájni fog, míg élek, hogy indulatok uralkodtak néha rajtam.

Én igyekeztem mindenkit menteni. De látván mily komiszul viselkednek az emberek (Wagaszt),[20] legnagyobb problémáim egyike lett: Meneküljenek-e a patkányok a süllyedő hajóról, vagy merüljenek el ők is mivelünk.

Hogy örülök, hogy a feleségem nincsen buta formák bilincseivel hozzámkötve. Mily jó, hogy szabadon maradhat, ha akar.

Tudom, hogy több az, ami hozzámköti; de fiatal, és az élet nem áll meg mellette.

Nem ismerem a kinti helyzetet, de úgy látom: sietve királyságot vernek össze (akik visszafelé akarnák forgatni a világot). Már régen vígasztalnak engem, hogy akkor amnesztiát kapunk. (Azok is, kiket megölnek közben?)

Drága ár, és vajon szabad-e igaz szocialistáknak ezt elfogadni? Kétségtelen, hogy elfogadnánk, de vajon szabad-e? Lekötelez és megbénít az ilyen „jótétemény".

Érdekes, hogy minden ember azt állítja ma önmagáról, hogy ő volt a legnagyobb ellenforradalmár.

Ha mindazok, kik ma ezt állítják (és be is bizonyítják), tényleg „fehérek" lettek volna: miből állt hát a Vörös hadsereg, a Vörösőrség, más testületek és intézmények, miből álltak volna a munkástanácsok? Akkoriban még a tényleges ellenforradalmárok is a proletárdiktatúra híveinek vallották magukat. Egyedül gróf Ambrózyre[21] emlékezem jólesően, hogy még Szamuely Tibor előtt is meg merte mondani, hogy ő ellenforradalmi érzelmű. Ez nagy dolog volt tőle.

Szebenyi Andor főhadnagy úr mellére ütött most a bíróság előtt, hogy ő a kínzások alatt is megmondotta, hogy részt vett a dunapataji ellenforradalomban,[22] „mert minden magyar embernek kötelessége ez" – mondotta volna. Jó emlékszem, akkor azt állítgatta, hogy élelmiszer bevásárlás céljából volt ott, és tényleg az első összecsapáskor már Pesten volt. Ezért bocsájtottuk szabadon. Most azonban egyike a hősöknek!

Horváth szds. azt állítja: 70.000 embere volt. Nem 70, de 7000 emberrel elintézhette volna az egész tanácsköztársaságot május elején.

Minden detektív azt mondja: fehér volt. És mégis: minden ellenforradalmi szervezkedéssel szemben sikeres volt az én preventív jellegű harcom, mert mégsem olyan fehér az ördög, ahogy a falra festi önmagát.

S ha ezek a fiatal fiúk, kik nemzeti hősöknek vélik most magukat, tudnák, milyen keveset tettek és jelentettek, szégyellnék magukat.

A történelem „A nemzeti felbuzdulás korának" fogja elnevezni azt a reakciót, ami most kinn van. Csodálatos, hogy nem akad vezető ember, aki meglátná, hogy – amint e diktatúra is külpolitikai és külgazdasági okokból dőlt meg – Magyarország önállóan nemzeti államként sem állhat meg. Biztos, hogy előveszik most ismét a Dunai Föderáció gondolatát, és mindent, – csak azt az egyet nem, hogy gazdasági szükségszerűségek egy európai kommunisztikus gazdasági rendszer megvalósítását követelik.

Semmiféle király nem pótolja a szenet, a nyersanyagot, munkaerőt. A királyi fénytől elvakultan talán nem látják meg a nyomorúságot; de valamit nem látni nem jelenti még azt, hogy az nincsen.

Kohn-Kerekes Árpádot,[23] kit szintén halálra fognak ítélni, én nem tartom bűnösnek. Bali Mihályt[24] sem vontuk felelősségre, amiért elítélteket akasztott.

Mit szólnak a legalisták, legitimisták, moralisták a siófoki, a kecskeméti stb. dolgokhoz? A „gaz" diktatúra alatt ilyesmi mégsem fordult elő!

Vajon annak a 18 vöröskatonának, kiket június 24-e után temettünk el,[25] a halálát szintén gyilkosságnak tartják-e, keresik-e a tetteseket, meg fogják-e őket büntetni?

Ha igaz, hogy a Tisza-gyilkosságban Friedrich[26] is benne van, ő is „gyilkos", „tettestárs", „felbujtó" lesz, vagy politikus?

Ha mi „szocialista-kommunista lázadó csoport" vagyunk a keresztényszocialisták faji (felekezeti) izgatását miért engedik? Ez nem felbujtás?

És azt mondják, hogy ma nincs osztályuralom! Hogy nem osztályelfogultak!

„Bús elmúlásom kinek se fájjon,
Nem első hullás ezen a tájon!
– – – – – – – – – –
Ám azért szóljon csak, szóljon csak az ének!"

(Ady)[27]

Amint fekszem a hajnali órákban ágyamon, gondolatseregek vonulnak át cellámon. Nincsen ember tán, ki annyit gondolna át percek alatt, kaotikusan, rögzítés nélkül, rendszertelenül, mint én ezeken az utolsó napkon. Végigvonul az egész múltam, évek és idők, néha cselekvések is, néha csak képek. Felmerül a jelen is, és csak ritkán, nagyon ritkán kombinálok a jövőre. A múltból különös élesen, különös szépen áll mellettem az osszatelepi öt év. Én volnék ma is az, ki sírva fakadtam, mikor először láttam sudár jegenyék irtását. Én volnék-e, ki virágokat szedtem, ki éreztem, az erdőt hanyatt feküdvén a tisztásain, ki széles mezőkön kergetőztem egy nagy kutyával, pajtásommal, Hektorral? Nagy varázslat volt rajtam, úgy látszik, melyből most váltott meg valamilyen tündér. Egy idő óta gyakran vagyok ez a régi Ottó, ki elcsodálkozom a napsugáron, mely cellám falán rezeg, ki órákig hallgatom a csendet,

kinek csak akarni kell, és az Ezeregyéj csodái nyílnak meg előttem; ki akkor voltam, mikor még nem szakadt ránk a háború, és magamé lehettem.

A magamé vagyok, íme újra konstatálom a fantasztikumokból felriadván, – kár, hogy elkéstem egy kicsit. Kár, hogy gyorsan pereg a homok. – Gomböntő! Gomböntő![28]

Ha olyan volnék, mint más, én is sírnék mostan, tépném a hajamat és a falat verném fejemmel. Én sokat éltem, 26 évemmel többet, mint sok öreg-öreg ember. Az emlékeim melyekből táplálkozom, duzzadásig töltenek meg, és sokszor úgy érzem semmisem jöhet már, ami fontos volna. Talán ez nyugtat meg.

Itt harcolni kellene, és én inkább vagyok ismét a régi álmodozó.

Andrejev Leonyid „hét akasztottja" jut eszembe.[29] „Nem első hullás ezen a tájon"!

Félek, azt hiszik azok, kikkel alkalmam volt olykor beszélni, hogy szívesen halok meg. Biztos, hogy nem. Biztos, hogy akármilyen rossz életet előbbre tartok, mint a halált. Nem akarok mártír lenni. Most a küszöbön érzem, hogy élni jó. De a helyzetet mindig tisztán kell látni. (Egy napig, mikor kiírták az első tárgyalásokat, láz gyötört. Aztán mind ritkábban riadoztam. Három hét óta van csak e letargikus nyugalom rajtam.)

csütörtök

. Áldott csodáknak tükre a szemed"[30], Sári, hogy életem legszebb idejét láthatom benne. Iveket kellene most teleírnom búcsúzóul, de nem teszem. Hallgatok, mint Nálad mindig, és tudom, hogy hallgatásom több most a szavak tengerénél. Megérezted-e ma reggel, hogy megkértelek: felejtsd el az egyetlen csúnya pontot, mikor szent és mindennél több barátságunkat téves érzés lepte be porral? Túlfeszült idegeim tévedése volt. bocsájtsd meg, és úgy láss csak, aki *azelőtt*

voltam Neked. Vedd elő leveleimet, melyeket Tölgyesről, Osszáról és súlyos percekben Pestről is írtam, ha külsőségeknél igazabb fotográfiámat akarod látni, és én meg fogok jelenni Nálad, ahányszor szükséged lesz rám, ahányszor hívsz, és azt akarom, hogy nyugtalan és teljesületlen életed elcsendesülő perceit jelentsem Neked, mint aki Te voltál énnekem. – Nagy, meleg szívedből, amit én kaptam eddig, juttasd annak, ki ittmaradt életemből, a gyermekemnek. És e végtelen távolságból, melyben máris vagyok, a sorsdöntő órák minden érzést kiváltó melegével és hálájával nyújtom búcsúzóul a kezemet. – „Ich hatte einen Freund".[31] Csak az nem téved sohasem, ki sohasem cselekszik, – jutott eszembe a ma reggeli számadáskor (azt hiszem: Romain Rollandtól); cselekedni mindég több, mint szemlélni a dolgokat, és talán nem is erkölcsös másra bízni, amit akarunk. Ez vitt a mozgalomba, s ha voltak is tévedéseim, túlbillenti a mérleget a tett.

Ma reggel a fogságom idején is végigszálltam és érdekes: a testi szenvedésekre csak, mint valami megtörténtre emlékszem, magának a szenvedésnek újraérzése nélkül. Úgy értem ezt, hogy csak a tudat van meg bennem arról, hogy volt testi szenvedés is, de sem annak milyenségére, sem fokára nem emlékszem. Ezzel ellentétben: a lelki meggyötörtetéseket teljes intenzitással tudom most is újraérezni. Lehet, onnét van ez, mert a testi szenvedések felett már akkor napirendre tértem, bizonyos objektív nézőpontból szemlélvén azt is, ami rajtam, azt is ami körülöttem folyt, de sohasem értettem meg, pl., hogy zsidó-országot akartunk csinálni, hogy szadizmus irányította cselekvéseimet vagy hasonló dolgokkal. A bilincsviselésből is csak a lelki depresszióra emlékszem vissza, amint a verésekből csak azok megalázó voltára. Azonban harag nélkül gondolok azokra, akik rosszak voltak hozzám, mert ez pszichológikus természetesség volt. Mennyivel szubjektívebben, szinte hálásan gondolok azokra, kik e nehéz napokban, ha egyetlen szóval is, ha egy gesztussal csak, jók voltak hozzám.

Még szó vagy gesztus sem kellett, csak ne lettek-légyen rosszak. Csendőr, ki nem szidott, foglár, ki nem csapta be, hanem betette az ajtót, detektív, ki leültetett kihallgatáskor: a legjobb emberek voltak, s hogyan legyek hálás dr. Tél Ferencnek a szavaiért; „Mivel vígasztaljam? Rossz csillagzat alatt születtünk." Most, mikor minden vizsgálat akörül is forog, hogyan bántunk mi a foglyainkkal, talán szükséges volna elmondani a mi fogságunk történetét is, hogy lássák, most sincs semmi másképp. Akkor is, most is, elfogultság és indulat volt a vezeték: kár tehát foglalkozni ezzel. (Sebeimet pedig nem mutogatom). Amint mi is csak most utólag látjuk be elfogultságunkat és a gyűlöletet, bizonyos, hogy rövidesen belátja a mai uralom is, hogy nincs meg a moralitása sok cselekedetének.

„Nem igaz az, hogy benne élvén a dolgokban az ember objektívebben látja azokat" – mondta tegnap dr. Goitein[33] nekem. Így csak emberekről van szó, utólag pedig csak történelmekről – innen van ez.

Igen csúnya játék ez, ezzel a kétszer 8 nappal, amíg kimondják és megerősítik, amit mi is és mindenki úgyis tudunk már. Az én fegyelmezettségem bírja ezt, de szegény László Jenő nem tudom, hogy viseli.[34] (László Jenőt nem lett volna szabad itthagyniok a karlsteiniaknak![35]).

Régebben vígasztalhattuk magunkat: „Qui habet tempus, habet vitam."[36] Ma már (hogy ezt is latinul mondjam): „Consummátum est"[37]

Tíz levelezőlap. Mennyi hit, bizalom, várakozás. Szegény, szegény szüleim. „Lehetetlen, hogy ki ne derüljön az igazságod" – írják több ízben, s milyen boldog vagyok, a kezüket csókolom érte, hogy másképp nézvén bár a világot, mint én, a bizalmuk olyan feltétel nélkül való, hogy nem is gondolnak e világnézetre. Ki fog derülni az igazságom, de én akkor már ott leszel," hol féreg nem fáj, hogyha rág".

Ha apára és mamára gondolok, sokáig rezeg bennem az a Baudelaire-szonett,[38] melyet Erzsébetre gondolván idéztem: „A szomorúság tengere bennem sírva árad", és képtelen va-

gyok szavakat találni, hogy megüzenjem nekik a lelkemet. Kell, hogy tudják: mennyit és hogyan voltam velük ezekben a napokban (amint én éreztem magam mellett őket), nem adok hát szavakat, melyek csak profánok lehetnek, akármilyenek is legyenek; a gondolataink találkoznak és megcsókolják egymást.

Józsi bátyám és barátom, megölellek. Veled még beszélnem kell.

Csütörtök délután

A nőket, kik nem voltak jelentéktelenek az életemben (amint a könyvek, virágok és Jolán vitrinjének porcelánjai is sokat jelentettek) nem mondok most különös köszönetet. Én mindig adtam annyit, mint amennyit kaptam, mert fenntartás nélkül, egész magamat adtam, ha adtam. Oly hálás voltam, ha lehajoltak hozzám, hogy – ismervén külsőségeimet – meggondolás nélkül kifordítottam magamat. Sokan voltak, ahogy így seregszemlét tartok, és akárhová nézek: illatosan és pompásan életembe mindenütt belenyúltak. (Szinte nem is értem, hogy történt mindez, csodálkozva nézek a tükörbe.)

Egyetlenegy nagy szerelem volt, mely csónakomat e szigetek közt ide-oda fújta, amint egyetlen egy föld minden sziget, mely felmerül az óceánokból.

Veronika utcai szobámtól kell még búcsút vennem. Végigsimítom a bútorokat, megállok a könyvespolc előtt, kezembe veszem az ezüsturnát, felnyitom: egy száradt fehér szekfü van benne, emlék egy délutánról. Sunt lacrinae rerum.[39] Megnézek minden képet. Jolán beteg szegény.[40] Sári szigeti önarcképe. Rembrandt Titusa. Egy Velasquez reprodukció. Cézanne. Tihanyi rajzok. Nagyanyám fotográfiája. És a többi mind, társaim hosszú időkön keresztül. Ráborulok a párnáimra. Egyiket Mária adta.[41] Ezt, ezt a kedves puhát Mama hímezte nekem; érzem a kezeit rajta

és a gondolatait. Tovább-tovább: a szőnyegek, a függöny! S most hadd nézzek ki az ablakon. Gül-Baba sírja és azon túl kivilágított város: hány esti óra telt el ezelőtt az ablak előtt, amint elnéztem a város fölött, s oly közel voltam a csillagos éghez, hogy csak a kezemet kellett volna kinyújtani, hogy elérjem.

Szobám, drága társam, átfoglak a szemeimmel és köszönöm, hogy az enyém voltál, hogy szerettél és szerettelek. Te láttál engem: mosolyogni és zokogni, szeretni, szenvedni, álmodozni, tanulni és élni; te tudod: ki voltam, mit vártam, mit akartam, áldjon meg az isten.

Mindenkit, akit valaha is akarva, nem akarva megbántottam, akihez rossz voltam, vagy csak nem voltam elég jó, megkérek, ne gondoljon haraggal reám. Legbelül én sem haragszom senkire. Mindenkit átfogó, csendes szeretettel indulok a Semmibe.

„Holnapra én már messze leszek és bomlottan sírok valahol" – idézem, akiben minden érzésemre találok hangokat, Adytól. Tökéletes a nyugalmam. Mi is – már akkor mondtam – kaphatók voltunk uralmunk érdekében erőszakra és igaztalanságra, természetesnek kell találnunk, ha ma ugyanaz történik. Láttuk: nem az a fontos itt, hogy kit és hogy (csak azért, vagy mindenért amit tett) „büntetnek" meg, hanem innen is, onnan is kiragadtak néhány embert (különbözőféle funkcionáriusait a diktatúrának) csakhogy „büntessenek". Aki épp bekerült ezekbe az első csoportokba, viselnie kell az egész gyűlöletet, s minthogy kell, hogy valaki legyen az: nem merülhet fel soha az a kérdés, hogy miért éppen én? Senki sem tudhatja, hogy több-e másvalakinél, s most ismét azt vallom, amit régen, hogy senki fölött sem rendelkezhetünk (még gondolatban sem), csak magunk fölött. Ki tudja, hátha épp erre van most szüksége a szociális mozgalomnak? Ki tudja, mennyi gyümölcse érik a mi elpusztulásunknak? Ki tudja, talán többet jelent ez, mintha életben maradnánk?

A halál a nagy Nyugalom: miért okozzon hát nyugtalanságot? A halál az örök Csend: kik mindig a csendet szerettük, miért lázadozunk? Szent Béke a halál: ím vége minden harcnak. Este van: lefekszem.

S a Föld mégis forog.

PI Arch. 707.f.3.ő.e.II.köt.(2-17.1.);707.f.3.ő.e.VI.köt.(84-85.94-95.1.).

Eredeti, kézzel (ceruzával) írt feljegyzések.

A kézirat 9–10. és 23–24. lapjai hiányoznak. A hiányzó részeket a – naplóval feltehetően egyidejűleg készült – hiteles másolat alapján egészítettük ki.

A napló részletei megjelentek a *Fórum* 1948 decemberi számában (926–933.1.), a *Kritika* 1975/3. számában; „ ... *a Gondolat él* ... " c. kötetben. Vál. és szerk. Simor András 1976. 190–201. 1. Korvin Ottó bírósági tárgyalása 1919. december 3–19-e között zajlott le. A Törvényszék a tárgyalás befejezésétől az ítélethirdetésig 1 hetes szünetet tartott. Korvinnak ebben az egy hétben (december 12–19 között) nyílt alkalma, hogy leírja gondolatait.

Az ítélethirdetésre december 19-én, kivégzésére 29-én került sor.

Korvin Ottó naplójának kalandos sorsával kapcsolatban egyelőre két biztos adatunk van. Az egyik: a feljegyzések 1928-ban a Nemzeti Múzeum kézirattárának a birtokában voltak. Ezt bizonyítja az az 1928. szeptember 7-én kelt igazolás, Jákó Sándor királyi főügyészhelyettes aláírásával, miszerint a Nemzeti Múzeum könyvtárnoka által bemutatott és Jákó aláírásával – laponként – ellátott naplót Korvin Ottó sajátkezűleg írta. (PI. Arch. 707.f.3.ő.e.I.köt.1.lap) A másik adatunk: a naplót a PI Archivuma 1949. január 3-án kapta meg a *Fórum* c. folyóirat szerkesztőségétől, Vértes György

kísérőlevelével (PI Arch Fonddosszié 707.f.). Ebből az derült ki, hogy a börtönnaplót az „elvtársak" találták meg. Közelebbit csupán a *Fórum* 1948 decemberi számában megjelent naplórészletek végén lévő szerkesztői megjegyzésből tudunk. Eszerint a feljegyzéseket az MKP XI. kerületi pártszervezetének tagjai, egy könyvbe rejtve találták meg, a felszabadulás után.

1. Ezeket a szavakat 1919. december 11-én a bírósági főtárgyalás utolsó napján, az utolsó szó jogán mondta el.
   A per anyagát ld.BFL Bp-i Büntetőtörvényszék 1919. 10303 (A továbbiakban BFL Bp-i Tszék...) Dögei Imre és társai, Lenin fiúk, a Budapesti Forradalmi Törvényszék tagjai, a Belügyi Népbiztosság politikai osztályának vezetői ellen indított per iratai.
2. „Csak bátorság, csak bátorság".
3. Korvin Ottó 1894. március 24-én született a Máramaros megyei Nagybocskón, zsidó polgári családban.
   BF L-tár Bp-i Tszék. 1919–10303 I. kötet. Nyomozati jelentés
4. Korvin Ottót gyilkosságra való felbujtással vádolták. A halálos ítéletet azzal az indoklással mondták ki, hogy jelen volt egy ellenforradalmár kivégzésén, akit a Budapesti Forradalmi Törvényszék ítélete alapján végeztek ki. Ezt a tényt, még az akkor érvényben levő Büntetőtörvénykönyv szerint sem lehetett „gyilkosságra való felbujtásnak" minősíteni.
5. Osszatelep (Bereg megye) volt Korvin első munkahelye. 1911–17 között, kisebb megszakításokkal dolgozott itt, az édesapja által bérelt gőzfűrésztelepen.
6. Cserny József és a Lenin fiúk perét is ld. BFL-tár Bp-i Tszék. 1919–10303.
7. Ady Endre: *Páris, az én Bakonyom.*
8. Idézet Nietzsche *Imígyen szóla szóla Zarathustra* c. könyvének *A gyermekről és a házaséletről* c. fejezetéből.
9. Utalás Romain Rolland *Jean-Christophe* c. regényére, amelyet Korvin németül olvasott. „Amit nem akar, azt nem csinálja az ember. Az ember akar és él. Ez kétféle." 1919. XI. 5-én a következőket jegyezte fel egy levelezőlapra: „Man will und man lebt. Das ist zweierlei – olvastam valahol. Azt hittük: akarunk valamit, mikor magunkat adtuk, entellektüelek. holott önéletünk ellen bűnöztünk csak. Mert nem teljesíthettük életünket."
10. Korvin írásos nyilatkozatának fakszimiléje a *Riport* 1919. XI. 15-i számában jelent meg, Tábori Kornél író, újságíró *Korvin Ottó a börtönben* c. írásába ágyazva.
11. Ady Endre: *Az ős Kaján.* A negyedik sor helyesen: „Egy-két hívem. S lelkem alatt".

12. Korvin Ottó apja Klein Zsigmond hivatalnok, később üzletvezető volt. Anyja Eisenstädt Berta.
13. Sipos Erzsébet Korvin Ottó, később Magyar Lajos felesége. Korvin Ottó és Sipos Erzsébet lánya, Sipos Mária 1919. XII. 21-én született, 1944. XI. 4-én, a Margit-híd felrobbantásakor halt meg.
14. Kelen józsef mérnök, 1919-ben a Szociális Termelési Népbiztosság népbiztosa, Korvin Ottó bátyja.
15. Heller Sári, Korvin Ottó jó barátnője, Kelen Jolán unokahuga.
16. Ady Endre: *Ének a porban.* Helyesen: „Mocsaras rónán bércekre vágytam".
17. Kelen Jolán, tanárnő, Kelen József felesége, Korvin Ottó sógornője. 1919-ben a Közoktatásügyi Népbiztosság gyermek-szociális osztályának vezetője. Korvin Ottóról szóló könyve: *Töretlen úton.*
18. Baudelaire: *Causerie.* Helyesen: „Mais la tristesse en moi monte comme la mer." („Bennem a szomorúság tengere sírva árad." Ady Endre fordítása.)
19. Kenczler Hugó művészettörténészről van szó.
20. Rendőrtisztviselő, a Tanácsköztársaság idején a Belügyi Népbiztosság Politikai nyomozó osztályán dolgozott.
21. Ambrózy Gyula grófról van szó.
22. 1919. június 18–24 között ellenforradalmi lázadás tört ki Dunapatajon és a környékén lévő helységekben. A lázadást Szamuely Tibor vezetésével a karhatalmi ezred verte le.
23. Kohn-Kerekes Árpád a Lenin-fiúk csapatának egyik tagja. Egy napon végezték ki Korvinnal.
24. Ő volt az állami ítéletvégrehajtó.
25. Június 24-e az ún. monitoros vagy ludovikás ellenforradalmi zendülés napja.
26. Friedrich István, 1919. augusztus 6.–november 18-a között miniszterelnök volt.
27. Ady Endre: *Ének a porban.* Helyesen: „Nagy rokkanásom kinek se fájjon ... Ám néha mégis szóljon az ének."
28. Utalás Ibsen *Peer Gynt*-jére.
29. Leonyid Andrejev orosz író *A hét akasztott ember története* c. könyvéről van szó.
30. Ady Endre: *Mert engem szeretsz.*

31. „Volt nekem egy barátom" (német).
32. Tél Ferenc törvényszéki orvos, ebbeli minőségében Korvin Ottó kivégzési jegyzőkönyvét is aláírta.
33. Goitein Sándor ügyvéd, Korvin védője.
34. László Jenő ügyvéd, szociáldemokrata, majd kommunista vezető. 1919. XII. 29-én – Korvin Ottóval együtt – kivégezték.
35. Az osztrák kormány politikai menedékjogával élő magyar kommunistákat az ausztriai Karlstein várába internálták.
36. „Ki időt nyer, életet nyer" (latin), középkori, jogi eredetű szállóige.
37. „Elvégeztetett" (latin).
38. Ady Endre Baudelaire-fordítása („Három Baudelaire-szonett, III. Helyesen: „Bennem a szomorúság tengere sírva árad."
39. „Van könny a balsorsra" (Vergilius: Aeneis, első ének, 332. sor). Babits versének címe.
40. Vidor Pár rajza.
41. Korvin Ottó ismeretlen osszatelepi barátnője. Gyermekük kiskorában meghalt.

Kiadja:
a Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottsága
Felelős kiadó: Sántha János
SzFMH rota 10.000 pl

25,—

Hittel hinni a szocializmusban, várva várni a világforradalmat Megölhetnek, de lelkem legmélyének ezt a hitet, s idegeimtől ezt a szent várakozás el nem vehető

Bpest, 919. X/12.

Kornél Ottó

Nyilatkozat Tábori Kornélnak. Megjelent a Riport 1919. XI. 15-i számában.